tek, hogy fogjam ki a halat, és adjam a kezetekbe. Micsoda szamárság!" (63. o.) Persze másutt – emlékezzünk rá, hogy mit mondtunk az egyes tanítások viszonylagosságáról – így szól: *„Az Önvaló ismeretéhez elengedhetetlen a spirituális gyakorlás* (szádhana), *de ha a hitünk teljes és tiszta, kevés gyakorlás is elég."* (186. o.)

S hogy miért az ismertetés elején a hosszú elmélkedés a spiritualitásról és a spirituális irodalomról? Rámakrisnának nem volt célja, hogy új vallást alapítson, éppen ellenkezőleg, tekintettel volt az egyes utak és az úton járók különbözőségére, s mindeközben a legfőbb cél egyedülvalóságára. Ebben rejlik egyetemes érvénye is, hiszen a különböző utakon nagyon hasonló kérdések és problémák jelenhetnek meg az emberben. Ez tehát e felemelő szöveg tulajdonképpeni értelme. Nem spirituális kézikönyv, nem is a *„modern spirituális irodalom"* egyik fő műve, hanem egy hagyományokban és hagyományokból élő Mester és szent – követői szerint isteni megtestesülés – spirituális útmutatásainak és metafizikai példázatainak gyűjteménye. Lehet, hogy mára nem a legnagyobb hatású vagy legnagyobb szabású, mindenesetre az egyik legkomolyabb, elementáris erővel bíró mű. Az ösvény kezdetén a hangoltságról gondoskodik, járása során pedig segít elkerülni bizonyos buktatókat, támogat az irány megtalálásában, és mindig a célra irányítja tekintetünket. Nem foglal, nem is foglalhat magába mindent, de sokat segít az úton. Mi okunk lenne elutasítani e segítséget?

Stamler Ábel

Kőszegi Lajos
FLORILEGIUM. NAPLÓTÖREDÉKEK
256 oldal (Veszprém, 2021, Medium)

Néhány barátunk és ismerősünk megkérdezte: miért szeretjük ezt a könyvet? Megpróbáljuk megválaszolni. Nem csak arról van szó, hogy szerzője – Várhegyi Miklós mellett – jelentős szerepet játszott a Hamvas-kiadás kezdeteinél, vagyis, hogy 1987-ben, mint a *„társszerkesztők"* (Pete György) egyike, az *Életünk* folyóirat szeptemberi számával hozzájárult a Hamvas-életmű kiadásának elindulásához (később ennek következtében jelentek meg a „Hamvas Béla művei" sorozat első kötetei Szombathelyen). Nem is azért szeretjük a könyvet, mert Kőszegi tevékenysége tovább folytatódott és az *Új Forrás* 1993/10. számával – Várhegyi mellett immár Jász Attilával – újabb emlékezetes Hamvas-anyagot szerkesztett (kétségtelen, hogy a Hamvas-recepció egyik jelentős alakja volt Dúl Antal előtt a '80-as, '90-es években). Még csak nem is azért, amit szerkesztőként egyébiránt alkotott: Pannon Panteon könyvsorozat, műemlékvédelem, szerteágazó kultúrtevékenység.

A *Florilegium* Kőszegi Lajos harmadik önálló könyve. Az első – erős gondolati jelleg mellett – inkább aforisztikus szépirodalmi alkotás: *Ne légy távol! Esszétöredékek* (Veszprém, 1994, Medium). Nemrégiben újra megjelent, angol fordításával együtt: *Emlékkönyv. Memorybook* (Veszprém, 2021, Medium). A második könyve leginkább filozófiai: *Gyémántfűrész-szútra. Esszék* (Veszprém, 2000, Comitatus) – Nietzsche, Hamvas, Szabó Lajos és mások. Ezek után következik a mostani. Már műfaji összetettségénél fogva érdekes: napló-, levél- és internetes bejegyzés töredékek válogatása. A florilégiumok irodalmi hagyományához hasonlóan sok benne az idézet.

Amit a leginkább értékelünk, nem életútbeli és formai sajátosság. Mostanság Hamvassal – körülbelül egy évtizede – egyre inkább filológiailag bíbelődünk. Értelmezését a posztmodern irodalomelméletekig visszük, meghaladni vélve az önkényes Hamvas-kritikusok és az egoista Hamvas-paraziták szempontjait. Viszont figyel-

men kívül hagyjuk nyilvánvaló, tagadhatatlan és normális esetben hangsúlyozandó legfőbb nézőpontjait, amilyen az Istenre irányulás, az Istennel való egyesülésre (egységre) törekvés vagy – bármily frivolnak tűnjön – a halhatatlanság megvalósítása. Ezek a manapság nem kifizetődő, egyéni sikert nem hozó szempontok Hamvas Béla legfontosabb eszméi, céljai, sőt, végcéljai voltak, melyeket a horizontális, esszéisztikus és irodalmi komplexitás tényei senki számára nem feledtethetnének. Röviden szólva: szerintünk Hamvas nem csupán intelligens, művelt szerző és igen jó író volt, hanem ezek mellett spirituális ember, szellemi törekvő. Kőszegi tudja ezt, és ami lényeges, ebben követi Hamvast. Vagyis nem a tekintetben, hogy szívós munkával, lassan Hamvas életének szinte minden napja ismertté válik előttünk, hanem spiritualitásában, amely megkülönböztethető elképesztően sok dolgot felölelő intellektualitásától és egzisztenciájától.

Röviden így válaszoljuk meg a kérdést, hogy miért szeretjük Kőszegi könyvét. És ezen a nyomdai-kötészeti vagy a szerkesztési hibák semmit nem változtatnak. Hozzájön mindehhez a Hamvashoz illő irodalmi érték bizonyos fokú realizálása. Ez azt jelenti, hogy a filozófiai-gondolati igazságok megfogalmazása sokszor lírai. Persze – ki mondhatná el magáról az ellenkezőjét? –, nem mindig. Ám itt vannak az ilyen sorok: *„Nem-örök énem hajtott, hogy szerezzen magának egy kicsinyke gyönyört és halhatatlanságot.” „Visszaömlött szülőjébe, a csöndbe. Mindenki hallhatja, ahogy hullámzik a most és örökké lüktető csöndben.” „A Nap minden este új előadásban hal meg a nyugati horizonton. Ebben a mindennapi halálban semmi borzasztó sincs.” „Elképzelhetek, teremthetek egy másik világot: ez a bölcsesség és a szépség országa. Látom önmagamban és mindenkiben a teljes tudat tisztaságában élő embert, aki minden pillanatban az örökkévalóság istenarcát hordja.”* Sokat idézhetnénk még, és e hangnem a legsú-

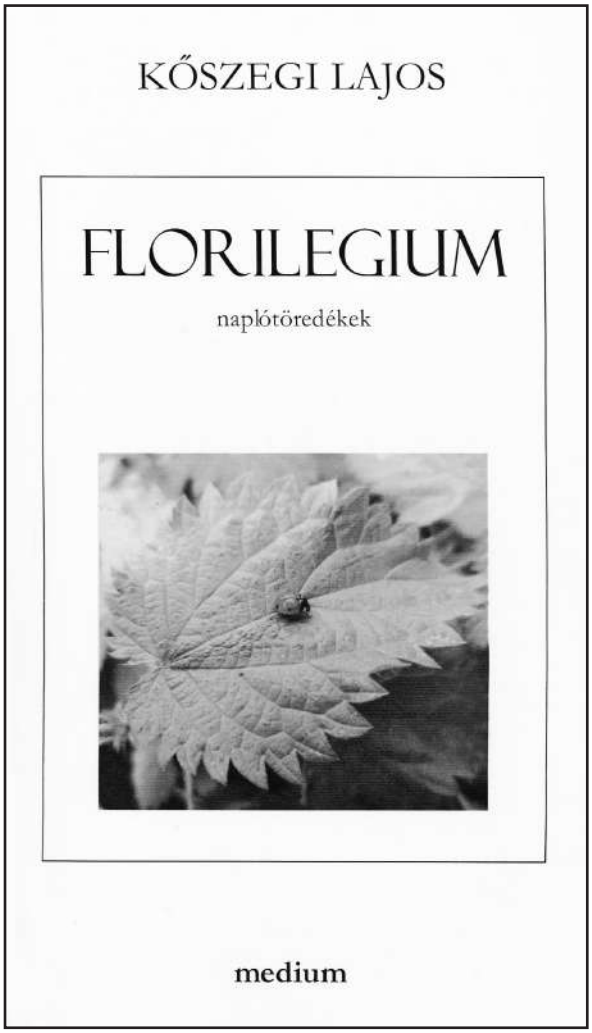

lyosabb, aggasztó témák közepette is visszatér. Ez Kőszegi jóindulatának és *advaitá*jának, nemkettősségének a lényege, súlyos, nem mindig irodalmi, de mindig megrázó szempontok mellett: *„A Kali-juga oka: énmagam vagyok.”* Témái vagy érdekességek, vagy metafizikaiak; a gondolkodás leképezései sokszor irodalmiak, túl az esszé műfaján és a személyes-intim hangon, az elkápráztató irodalmi képeken. Persze, *„nem mindig”*. Kedvenceink olyan esszéi, mint az „Égi bárka Magyarföldön”, „Csönd-oratórium”, „Egy nap”, „A Szépség már nem lakik itt”, „Ha… – itt

vagyunk", „Cancer", „Rozmaring-ének", „Szolid tudás" vagy „A spirituális keresés vége".

Ugyan a 154–158. oldalon felsorakoztatott *„Bölcsesség tanítói"* közül számunkra sok nem elfogadható, Kőszegi Lajos szubjektív élményein, megélésein alapul, mint például az *ajahuaszka*-tapasztalat hangsúlyozása. A szerzőre és fő műfajára is jellemző az érzelmekkel átszőtt egyéni megélések általánosítása. Ennek ellenére sokra tartjuk a világát, a hamvasi spiritualitás önzetlen, nem csupán intellektuális, literális és filológiailag túlbonyolított továbbvitelét. A könyv csak az Írók Boltjában kapható.

H. R.

Ambrus Lajos
AZ ÉN SZŐLŐHEGYEM
141 oldal (Szombathely, 2005, B. K. L.)

LUGAS
277, 244, 269 és 157 oldal (Budapest, 2002, 2008, 2012 és 2015, Kortárs)

„A dolgok eredettörténetét kell elmondani, mert ezek nélkül nem tudunk semmit."

Az akkortájt még főként szamizdatokra fanyalodó olvasóközönség kisebb csodaként könyvelte el az *Életünk* folyóirat 1987 szeptemberében, Hamvas Béla születésének 90. évfordulójára megjelent emlékszámát. Sokan ekkor figyeltek föl először a szerkesztő Ambrus Lajos nevére, de írásművészete szélesebb körben igazán a *Magyar Nemzet* szombati mellékletének Lugas-sorozata révén vált ismertté a 2000-es évek elején.

Huszonévesen még *„naiv és spekulatív szövegeket"* írt, de azóta is vallja, hogy *„jelentős, átszűrt életanyag nélkül aligha lehetséges érvényes prózát írni. Elvágyódó, burokban élő ember nem ír hiteles prózát, csak spekulációkat, utánérzéseket és stílusgyakorlatokat."* (Győrffy Ákos riportja. *Mandiner*, 2019. december 22.) Ez az *„átszűrt életanyag"*, az írói inspiráció folyamatos és lelkesítő forrása Ambrus számára a gyümölcsöt termő anyaföld és annak régen élt és ma élő kertészei, gyümölcsnemesítői, borászai. Szerzőnk tájékozottsága ezen a területen oly mértékben zavarba ejtő, hogy a kegyes olvasó némelykor igen elbizonytalanodik: vajon Bereczki Máté, Entz Ferenc vagy Mathiász János (és velük a felsorolásba még jóformán belé sem kezdtünk) mára jórészt elveszett alma-, körte- vagy szőlőfajtáinak Magyarországa csakugyan létezett-e valaha, és ha igen, hogyan enyészhetett el oly nyomtalanul? Miközben Ambrus és olvasói számára nagyon is élő, példázza az anyaföld és a szó valódi „interaktivitását", annak örök igazságát, hogy az ember ujjai *(digiti)* legelsősorban nem telefon- és más billentyűk nyomkodására valók, hanem műalkotások létrehozására és a föld megművelésére. A föld a kéz, az ujjak hatására válik művé és a gyümölcsök már nemcsak a földéi, de a szelleméi is, tápláléknál többek, melyek az ember, a föld és a szellem egységét, egymást áthatását mutatják. Aki Ambrus tudós esszéit olvassa, úgy érezheti magát, mintha a 19–20. század természetbúváraival, kertészeivel és gyümölcsnemesítőivel vagy akár Jókaival, a *„szenvedelmes gyümölcsésszel"* merülne mély és komoly, ám a mókát sem felejtő éjszakai beszélgetésbe.

Szerkesztőként mélyrehatóan ismeri a kortárs, sűrűn és értelmetlenül változó irodalmi divatokat, de íróként esze ágában sincs követni őket, hiszen mélyebbek és ősibbek azok az áramlatok, melyekhez kapcsolódik. A *„korszenvedélyek"*, a politikai és pszichológiai téveszmék igazolása helyett *„a dolgok eredettörténetét kell elmondani, mert ezek nélkül nem tudunk semmit."* (Győrffy Ákos interjúja)

Miért nem „divatos" vagy legalább még szélesebb körben ismert szerző Ambrus Lajos? Mikor tőle világosabban senki sem figyelmeztet a